

Saavutettava ja esteetön Hämeenlinna 2025

Esteettömyyshjelman vuosiraportti 2021

www.hameenlinna.fi

1. Sisällys

1. JOHDANTO	3
2. TAVOITTEIDEN JA TOIMENPITEIDEN TOTEUTUMINEN 2021	5
2.1. Yhteiset tavoitteet ja toimenpiteet	5
2.2. Kaavoitus	8
2.3. Rakennusvalvonta ja infran luvat.....	9
2.4. Katujen ja viheralueiden suunnittelu.....	10
2.5. Katujen ja viheralueiden rakentaminen.....	11
2.6. Katujen ja viheralueiden kunnossapito.....	12
2.7. Kaupungin ylläpitämien kiinteistöjen esteettömyys	13
2.8. Joukkoliikenne	14
2.9. Palvelujen saavutettavuus sivistyksen ja hyvinvoinnin toimialalla.....	15
2.10. Palvelujen saavutettavuus sosiaali- ja terveystoimialalla	17
2.11. Viestinnän esteettömyys.....	19
2.12. Vammaisneuvoston esteettömyystyöryhmän työ	21
2.13. Koulutettu julkisten rakennusten esteettömyyskartoittaja	21
3. VUODEN 2022 PAINOPISTEET	24
4. LÄHTEET	24

1. Johdanto

Hämeenlinnan kaupungin ensimmäinen esteettömyysohjelma ”Saavutettava ja esteetön Hämeenlinna 2025” hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 22.3.2021. Esteettömyysohjelmatyö sai alkunsa kahdesta samaan aikaan tehdystä valtuustoaloitteesta 9.9.2019 § 108 ja 109: Esteetön ”Hämeenlinna on yhteinen etumme” sekä ”Hämeenlinnaan hyvä arki ihan kaikille”.

Esteettömyysohjelman visio on, että vuonna 2025 Hämeenlinnassa on esteetön ympäristö, joka:

1. tukee kotona asumista ja itsenäistä selviytymistä
2. mahdollistaa osallistumisen sekä edistää fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta
3. luo mahdollisuuden liikkumiseen kaikille

Esteettömyydellä tarkoitetaan rakennetun ympäristön ja rakennusten toimivuutta ja käytettävyyttä kaikille. Esteettömyydessä on kyse ihmisten moninaisuuden huomioon ottamisesta rakennetun ympäristön suunnittelussa, toteuttamisessa ja kunnossapidossa.

Esteettömyyden suunnittelussa otetaan liikunnan esteettömyyden lisäksi huomioon esimerkiksi näkemiseen, kuulemiseen, ymmärtämiseen ja kommunikaatioon liittyvät asiat. Tällöin puhutaan yleensä saavutettavuudesta, joka nähdään usein esteettömyyden sanaparina tai alakäsitteenä. Määritelmistä riippumatta yhteistä termeille on se, että niin fyysisen ympäristön kuin verkkosivujen ja palvelujen pitäisi olla kaikille sopivia ja kaikkien saatavilla riippumatta ihmisen toimintakyvystä. (Invalidiliitto.)

Esteettömyys mahdollistaa yhdenvertaisen mahdollisuuden osallistua yhteiskuntaan ja tuntea itsensä osalliseksi. Esteettömän ympäristön ansiosta jokaisella on mahdollisuus asua valitsemassaan paikassa ja osallistua muun muassa työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. (Invalidiliitto.)

Voidaan sanoa, että esteettömyys koskee meitä kaikkia, ja esteettömästä ympäristöstä hyötyvät kaikki. Esteettömyys ja saavutettavuus ovat keskeinen osa yhdenvertaisuuden edistämistä, ja sitä ohjaa myös lainsäädäntö.

Keskeisiä esteettömyyttä ohjaavia lakeja ovat muun muassa maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999), yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) sekä EU:n saavutettavuusdirektiivi (2016/2102).

Hämeenlinnan kaupungin esteettömyysohjelma valmisteltiin esteettömyystyöryhmässä, jossa on edustus kaupungin eri toimialoilta sekä Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiristä, vammaisneuvostosta, vanhusneuvostosta ja ikäihmisten vaikuttajaraadista. Myös hämeenlinalaiset saivat osallistua ohjelman suunnitteluun esteettömyyskyselyyn vastaamalla. Lisäksi ohjelman valmistelussa kuultiin Invalidiliiton esteettömyysasiantuntija Satu Wäre-Åkerblomia. Ohjelmassa valittiin tavoitteet Hämeenlinnan esteettömyydelle ja kirjattiin vastualueittain tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi vuoteen 2025 mennessä. Ohjelmassa linjattiin, että ohjelman onnistumisen arvioinnista raportoidaan vuosittain.

Tässä raportissa arvioidaan esteettömyysohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista vuonna 2021. Arviointi on tehty itsearviointina ja raportin on laatinut esteettömyystyöryhmä:

Strategia ja kehittäminen: puheenjohtaja Markku Rimpelä ja sihteeri Tarja Mikkola

Viestintä: Tiina Vahtokari ja Mari Ampuja-Valaja

Vammaisneuvosto: Pia-Nina Mohr

Kaupunkirakenne/tilapalvelut: Antti Kaukiainen/Janne Lappalainen/Petri Ylämurto v. 2022 alkaen

Kaupunkirakenne/liikennesuunnittelu: Minna Aakkula

Sosiaali- ja terveystoimiala: Janne Parikka

Terveyspalvelut: Pekka Komulainen

Sivistys ja hyvinvointitoimiala: Päivi Joenmäki

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri: Minna Holopainen

Vanhusneuvosto: Veijo Virtanen ja Salme Heijari

Ikäraati: Pentti Repo

2. Tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuminen 2021

Esteettömyysohjelman toteutumisen arviointia on tehty sekä toimialoilla että esteettömyystyöryhmässä. Tavoitteita on toteutettu toimialoilla, neuvostoissa ja eri työryhmissä aktiivisesti ja esteettömyysohjelman toteuttamisessa on päästy todella hyvin eteenpäin.

Esteettömyysohjelmaa pidetään tärkeänä yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta. Muun muassa tarkastuslautakunta pitää tärkeänä valtuuston hyväksymää esteettömyysohjelmaa ja sen tavoitetta saavutettavasta ja esteettömästä Hämeenlinnasta. Ohjelmantyon seuranta ja arviointi olisi hyvä sisällyttää osaksi tulevien vuosien tarkastuslautakuntatyötä.

Tarkastuslautakunta toteaa myös mm. lupahallinnon sähköistymisen ja sitä kautta asiointin joustavuuden saaneen kiitosta kuntalaisilta. Katujen ja kiinteistöjen esteettömyydestä on sen sijaan tullut jonkin verran kritiikkiä. (Tarkastuslautakunnan arviointikertomus 2020)

2.1. Yhteiset tavoitteet ja toimenpiteet

Esteettömyysohjelmassa asetettiin viisi yhteistä, koko kaupunkia koskevaa tavoitetta ohjelmakaudelle eli vuosille 2021–2025:

1. Kaupungin eri toimijoiden roolit selkeytyvät

Tavoitteena on selkeyttää kaupungin eri toimijoiden roolia esteettömyyden edistämässä. Esteettömyys on monitahoista ja se tulee ottaa huomioon kaikessa kaupungin toiminnassa. Olennaista on myös kyteä esteettömyysasiat kaupungin johtamisjärjestelmään sekä eri ohjelmiin.

2. Esteettömyyksen suunnitelmallisuus ja vaikuttavuus lisääntyvät

Tavoitteena on lisätä esteettömyyksen suunnitelmallisuutta ja vaikuttavuutta. Lähtökohtana on kaupungin sitoutuminen esteettömyyden edistämiseen.

Ohjelmakauden aikana luodaan esteettömyyttä edistävät käytännöt ja kriteerit kaupungin keskeisiin toimintoihin, joita esteettömyyden näkökulmasta ovat mm. infra- ja tilahankkeet sekä ostopalveluiden ja tavarahankintojen kilpailutukset.

3. Esteettömyysosaaminen ja -tietoisuus lisääntyvät

Tavoitteena on vahvistaa keskeisten toimijoiden, kuten tilapalveluiden ja infran suunnittelijoiden, rakennuttajien ja ylläpitäjien sekä kilpailuttajien esteettömyysosaamista. Tässä keskeisenä keinona on esteettömyyskoulutus. Yleisempää esteettömyystietoisuuden lisäämiseen tähtäävää koulutusta tulee suunnitella koko henkilöstölle sekä luottamushenkilöille.

4. Esteetöntä Hämeenlinnaa rakennetaan uudisrakentamisessa sekä korjausrakentamisessa vuotuisten talousarvioiden puitteissa

5. Saavutettavuus

Hämeenlinnan sähköiset verkkopalvelut ovat Lain digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019) vaatimukset täyttäviä. Viestintä on saavutettavaa kaikille.

Yllä mainittujen viiden tavoitteen toteuttamiseksi esteettömyysohjelmaan asetettiin 8 yhteistä kehittämistoimenpidettä. Tavoitteiden toteutumista vuonna 2021 on arvioitu alla olevassa taulukossa. Vihreä väri tarkoittaa

taa, että tavoite on toteutunut pääosin. Keltainen kuvastaa tavoitteen osittaista toteutumista ja punainen sitä, että tavoite ei ole toteutunut.

Taulukosta käy ilmi, että ensimmäisen vuoden aikana on yhteisistä kehittämistoimenpiteistä toteutunut pääosin viisi ja osittain kolme toimenpidettä. Vastuualueille kirjattujen tavoitteiden toteuttamiselle on ohjelmassa asetettu yhteensä 33 toimenpidettä. Vuonna 2021 näistä toimenpiteistä toteutui pääosin 14, osittain 16 ja toteutumatta jäi kolme toimenpidettä

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi
1. Esteettömyys ja saavutettavuus kytketään uuden strategiatyön valmisteluun samoin kuin toimialojen ja konsernipalvelujen toimintaan.	Toteutunut pääosin	Esteettömyys ja saavutettavuus kytketään strategiaan. Kaupunkistrategia on menossa 13.6.22 valtuuston käsittelyyn. 21.3.22 kaupunginvaltuuston kokouksen jälkeen strategia lähtee esteettömyysryhmään lausunnolle. Esteettömyysohjelma on otettu huomioon toimialojen työs-kentelyssä. Esteettömyysohjelma on kytketty hyvinvointiraporttiin 2021 ja hyvinvointisuunnitelmaan 2022-2026.
2. Esteettömyys ja saavutettavuus ovat vuodesta 2022 alkaen toimintasuunnitelmassa mukana. Esteettömyysohjelma raportoidaan tilinpäätöksen toimintakertomuksen aikataulussa omana raporttina.	Toteutunut pääosin	Toimintasuunnitelmassa 2022 on ohjelma mainittu. Ohjelman arviointi on menossa lautakuntiin, kaupunginhal-liuksen ja kaupunginvaltuus-ton käsittelyyn.
3. Esteettömyystyötä jatke-taan osana toimialojen ja konsernipalvelujen työtä.	Toteutunut pääosin	Esteettömyystyöryhmän jäsen-ten työ toimialoilla on jatkunut.

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi
4. Esteettömyystyö tulee olla osa ikäihmisten raadin, vanhusneuvoston ja vammaisneuvoston toimintaa.	Toteutunut pääosin	Ikäihmisten raadissa toimii kaksi aktiivista työryhmää, joilla esteettömyysnäkökulma esillä: viestintätyöryhmä ja asumistyöryhmä. Nämä tekevät ehdotuksia esteettömyys-ohjelmaan liittyen. Vanhusneuvosto ja ikäraati tekevät tiivistä yhteistyötä esteettömyysasioissa. Vammaisneuvostossa toimii esteettömyystyöryhmä, jolta pyydetään lausuntoja esteettömyydestä rakennuslupavaiheessa oleviin julkisiin rakennuksiin.
5. Erilaisia julkisten toimitilarakennuksien sekä ulkoalueiden esteettömyyskartoituksia tehdään vuotuisten talousarvioiden puitteissa.	Toteutunut osittain	Esteettömyyskartoituksia on tehty.
6. Esteettömyydestä vastaavat henkilöt osallistuvat esteettömyyskoulutukseen.	Toteutunut osittain	Esteettömyys- ja saavutettavuuskoulutukseen on osallistuttu jonkin verran. Painopisteenä vuonna 2022 nostetaan, että jokaisella toimialalla olisi ainakin yksi esteettömyysasioihin koulutettu henkilö.
7. Hämeenlinnan kaupunki liittyy Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE:n esteettömyys-verkostoon.	Toteutunut osittain	Verkostoon otetaan vain henkilöjäseniä. Tarja Mikkola on liittynyt verkostoon. Minna Holopainen on myös jäsen.

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi
8. Esteettömyys tullaan huomioimaan kaupungin konserniohjeen päivityksessä (ml. konserniyhteisöjen investoinnit ja viestintä). Esteettömyysasioista tulisi sopia yhteisöjen kanssa tehtävissä palvelusopimuksissa.	Toteutunut pääosin	Esteettömyys on huomioitu konserniohjeen päivityksessä.

2.2. Kaavoitus

Kaavoituksen osalta esteettömyysohjelmassa esitetään kaksi keskeistä tavoitetta:

- 1. Tavoitteena on edelleen edistää esteettömän kaupunkirakenteen syntyä kaavoituksen keinoin.**
- 2. Esteettömyyteen liittyvien kaavamääräysten käytön lisääminen ja kehittäminen.**

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi asetettiin kolme toimenpidettä, joiden toteutumista vuonna 2021 on arvioitu alla olevassa taulukossa:

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Tutkitaan kaavarunkovaiheessa erilaisien vaihtoehtojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta eri väestöryhmien kannalta.	Toteutunut pääosin	Alilaurilan pientaloalue liitettiin osaksi ikääntyneiden asuminen hanketta.	Maankäytön suunnittelujohtaja
Edistetään esteettömyyttä kaavoituksessa mm. rakentamisaopohjeissa.	Toteutunut pääosin	Vakiintunut toimintatapa	Maankäytön suunnittelujohtaja
Tarvittaessa pyydetään lausunnot kaavoista vammaisneuvostolta ja vanhusneuvostolta.	Toteutunut osittain	Vuonna 2021 ei ole ollut tarvetta. Meillä on useita kaavoja, joista tullaan pyytämään lausunnot.	Maankäytön suunnittelujohtaja

2.3. Rakennusvalvonta ja infran luvat

Rakennusvalvonnalle ja infran luvulle asetettiin esteettömyysohjelmassa kolme keskeistä tavoitetta:

1. **Tavoitetilana yhtenäistää säädösten tulkintaa ja soveltamista sisäisesti (asiakaspalvelun tasa-laatusuus).**
2. **Osaamisen lisääminen.**
3. **Katutilan parantaminen infran lupien yhteydessä.**

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi asetettiin kolme toimenpidettä, joiden toteutumista vuonna 2021 on arvioitu alla olevassa taulukossa:

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Voimassaolevan lainsäädännön asettamien vaatimusten päivittäminen ja tulkinnan sekä soveltamisen yhtenäistäminen.	Toteutunut pääosin	Kerrattu asiaa käsittelevää aineistoa. Käyty sisäisiä keskusteluja soveltamisesta.	Rakennusvalvontapäällikkö
Henkilökunnan koulutus.	Toteutunut pääosin	Henkilökuntaa on osallistunut mm. rakentamisen TopTen-käytäntökoulutukseen, ja asiasta on keskusteltu sisäisesti.	Rakennusvalvontapäällikkö
Infran luvissa yhteistyön lisääminen infran suunnittelun kanssa mm. reunakivien madaltamiseksi.	Toteutunut pääosin	Risteysalueilla lupia ratkaistaessa on suoritettu arviointi mahdollisuudesta parantaa esteettömyyttä.	Rakennusvalvontapäällikkö

2.4. Katujen ja viheralueiden suunnittelu

Katujen ja viheralueiden suunnittelun osalta esteettömyysohjelmassa esitettiin kolme keskeistä tavoitetta tavoitetaan pääsemiseksi:

1. **Hyvä esteettömyyden perustaso keskustassa (keskustavision alue) sekä keskeisillä paikoilla, kuten Pullerille tai keskussairaalaan johtavat reitit ja pääkadut sekä bussipyäkit.**
2. **Esteettömien väylien yhtenäistäminen.**
3. **Liikenneturvallisuuden lisääminen.**

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi asetettiin viisi toimenpidettä, joiden toteutumista vuonna 2021 on arvioitu alla olevassa taulukossa:

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Pyöräilyn ja kävelyn erottaminen keskusta-alueella.	Ei toteutunut	Keskustan etelä-pohjoissuuntaista pyörätietä yritettiin edistää, mutta lautakunta päätti, että hanketta ei toteuteta. Pia-Nina Mohr on osallistunut keskustan pyöräilyn ja kävelyn kehittämissyöryhmän toimintaan.	Infran suunnittelu-päällikkö
Keskusta-alueella esteettömät liikennevalot.	Toteutunut osittain	Paasikiventien varrelle toteutettiin esteettömät liikennevalot.	Infran suunnittelu-päällikkö
Muutokset tehdään uudisrakentamisen ja saneerauksen yhteydessä.	Toteutunut osittain	Suunnittelun yhteydessä huomioidaan esteettömyys, mutta hankkeita, kuten Hämeentie, Sibeliuksenkadun pyörätie ja ns. Rapamäen oikaisu, ei rakennettu vielä tänä vuonna.	Infran suunnittelu-päällikkö
Esteettömien suojaiteiden lisääminen keskustassa ja pääkadulla.	Ei toteutunut	Ei toteutunut	Infran suunnittelu-päällikkö

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
LE-autopaikkojen (esteetön autopaikka) laadun parantaminen.	Toteutunut pääosin	Liikuntaesteisten autopaikkoja on lisätty Wetterin pysäköintialueelle ja merkintöjä on parannettu myös Wetterhoffin kadun varren paikoilla kaupungintalon edessä. Rauhankadulla on parannettu liikuntaesteisten autopaikkojen laatua, merkintää ja sijaintia.	Infran suunnittelu-päällikkö

2.5. Katujen ja viheralueiden rakentaminen

Katujen ja viheralueiden rakentamisen osalta esteettömyysohjelmassa esitettiin kaksi keskeistä tavoitetta tavoitetilan saavuttamiseksi:

1. Turvallisuus rakennustyömaiden ympäristössä lisääntyy.
2. Suunnitelmien mukaisesti toteutettu infraympäristö. Esteettömyyden taso määräytyy suunnitelmista.

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi asetettiin kolme toimenpidettä, joiden toteutumista vuonna 2021 on arvioitu alla olevassa taulukossa:

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Mahdollisuuksien mukaan huomioidaan melun ja työmaavalaistuksen aiheuttaman häikäisyn vähentäminen.	Toteutunut osittain	Erikseen valaistuja työkohteita ei ole toteutettu. Pölynsidontaan on panostettu ja sitä koskeviin palautteisiin reagoitu.	Rakennuttaja-päällikkö

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Tiedottaminen on selkeää ja yksiselitteistä, ja työnaikainen viestintä järjestetään tavoitettavaksi kaikille rakennustyömaan vaikutusalueella toimiville (asukkaat, yritykset, muut).	Toteutunut pääosin	Tiedottaminen on vastuutettu selvästi urakoitsijoille, ja tiedotteiden laatua on valvottu ennen jake- lua. Kysymyksiä ja tiedotteiden epäselvyyttä koskevia palautteita on saatu tavanomainen määrä.	Rakennuttaja-päällikkö
Investointeja kohdistetaan myös esteettömyyden parantamiseen.	Toteutunut pääosin	Esteettömyys huomioidaan mahdollisuuksien mukaan kaikissa toteutettavissa rakennuskohteissa. Erillisenä kohteena on toteutettu liikennevalojen opasteiden äänimerkkien parantamista.	Rakennuttaja-päällikkö

2.6. Katujen ja viheralueiden kunnossapito

Katujen ja viheralueiden kunnossapidolle asetettiin esteettömyysohjelmassa kolme tavoitetta:

- 1. Kunnossapidossa pyritään mahdollisimman esteettömään ympäristöön.**
- 2. Tavoitteena on luoda itä-länsi ja pohjois-eteläsuuntainen kunnossapidon laatukäytävä, joka palvelisi jalankulkijoita ja pyöräilijöitä.**
- 3. Pysäkkiympäristöjen parantaminen.**

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi asetettiin kaksi toimenpidettä, joiden toteutumista vuonna 2021 on arvioitu alla olevassa taulukossa:

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Priorisoidaan alueita taloudellisten raamien kaventuessa.	Toteutunut osittain	Kevyen liikenteen väylien avaruuspiirejä muokkailtu paremmin toimiviksi	Kunnossapito-päällikkö
Risteysalueiden reunakiviä madalletaan suunnitelmien mukaisiksi muiden töiden yhteydessä.	Toteutunut pääosin	Kaivuutöiden yhteydessä risteysten reunakiviä madallettu aina kun se on ollut mahdollista	Kunnossapito-päällikkö

2.7. Kaupungin ylläpitämien kiinteistöjen esteettömyys

Kaupungin ylläpitämien kiinteistöjen esteettömyyden osalta asetettiin viisi tavoitetta:

- Jatketaan VN:n asetuksen tai tulevaisuuden esteettömyysmääräysten mukaista suunnittelua ja toteutusta uudisrakentamisessa.**
- Parannetaan esteettömyyttä korjausrakentamisessa tapauskohtaisesti tarkoituksenmukaisuuden periaatteen mukaisesti.**
- Kaupunginvaltuuston talonrakennuksen investointeja koskevien periaatepäätösten mukaisesti (KV 9.11.2015 § 138 alkaen jokaisen talousarviopäätöksen investointeja koskevassa osas-sa) hankkeissa noudatetaan perustasoa, mikä koskee myös esteettömyysratkaisujen suunnittelua ja toteutusta. Esteettömyyden perustason uudisrakentamisessa määrittelee tois-taiseksi VN:n asetus rakennuksen esteettömyydestä.**
- Suunnitellut toimenpiteet**
- Käydään läpi rakennuskantaa ja tunnistetaan kohteet, joiden kehittämistä esteettömyyden näkökulmasta neuvotellaan käyttäjähallintokunnan kanssa.**

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi asetettiin yksi toimenpide, jonka toteutumista vuonna 2021 on arvioitu alla olevassa taulukossa.

Vuoden 2023 aikana uudistettuun kiinteistötietojärjestelmään (kiinteistörekisteri) kirjataan tieto esteettömyydestä kiinteistöissä. Tämän jälkeen tieto on vuosittain saatavilla järjestelmässä. Vuoden 2022 aikainen tieto liikunnallisesta esteettömyydestä toimitetaan lautakunnille erillisenä asiakirjana tilapalveluista mahdollisimman pian.

Esteettömyys kaikkien aistien ”osalta” vaatii tarkempaa tarkastelua, joten sen esittämiseen pyritään kiinteistörekisterin kautta vasta vuoden 2023 aikana.

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Käydään läpi rakennuskantaa ja tunnustetaan kohteet, joiden kehittämistä esteettömyyden näkökulmasta neuvotellaan käyttäjähallintokunnan kanssa. Ensimmäinen kohde neuvoteltavaksi 2021.	Toteutunut pääosin	SIHY:n nuorisotoimen Bunkkeri-pelitalle järjestettiin esteettömät tilat. Tilat on remontoitu, ja ne ovat käytössä Palokunnankadulla.	Kiinteistöpäällikkö ja talonrakennuttamis-päällikkö

2.8. Joukkoliikenne

Esteetön joukkoliikenne mahdollistaa kaikille liikkumisen paikasta toiseen ja siten täysipainoisen arjen viettämisen sekä osallistumisen työelämään. Käytännössä esteetön joukkoliikenne koostuu kaikkien käytävissä olevista liikennevälineistä ja niitä palvelevista pysäkki- ja laiturirakenteista sekä asema- ja terminaalirakennuksista. Saavutettavuuden näkökulmasta joukkoliikenteen aikataulut tulee olla kaikkien saatavilla. (Invalidiliitto.)

Hämeenlinnan joukkoliikenteen esteettömyydelle on asetettu kaksi tavoitetta:

- 1. Jatketaan hyvää esteetöntä tasoa liikenteessä.**
- 2. Esteettömyyden lisääminen lippu- ja maksujärjestelmien kehittämisessä.**

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi asetettiin kaksi toimenpidettä, joiden toteutumista vuonna 2021 on arvioitu alla olevassa taulukossa:

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Lippujärjestelmien kehittäminen ja eri ohjelmistojen yhteensovittamisen jatkaminen.	Toteutunut pääosin	Lippujärjestelmässä on siirrytty ID-pohjaisuuteen, joka mahdollistaa eri lippujärjestelmien yhteensovittamisen. Lähimaksaminen on otettu käyttöön 1.11.2021. Mobiililippuihin on tullut 1.12.2021 päivä- ja kuukausiliput. Kehitystyö jatkuu.	Joukkoliikennekoordinaattori
Seutujen välinen lippuyhteistyö.	Toteutunut osittain	Lippuyhteistyötä tehdään nyt Riihimäen ja Lahden kanssa. Lippuyhteistyötä tehdään MH:n, Onnibussin ja Perille.fi:n kanssa. Sopimus lippuyhteistyöstä VR:n kanssa on allekirjoitettu 17.11.2021. Neuvotteluja VR:n kanssa jatketaan myös toiseen suuntaan, että Waltilla voisi matkustaa junissa.	Joukkoliikennekoordinaattori

2.9. Palvelujen saavutettavuus sivistyksen ja hyvinvoinnin toimialalla

Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimialalle on asetettu neljä keskeistä tavoitetta:

1. Mahdollisimman moni yksikkö on esteetön.
2. Henkilöstö osaa havainnoida esteettömyyden perusasiat, vaativimmissa tilanteissa tehdään tiivistä yhteistyötä asiantuntijoiden kanssa.
3. Viestintä on saavutettavaa kaikille. Sähköisiä palveluja lisätään ja myös niissä huomioidaan esteettömyys.

4. Mahdollisimman moni lapsi toimii oman ikäryhmänsä viiteryhmän jäsenenä.

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi asetettiin neljä toimenpidettä, joiden toteutumisesta vuonna 2021 on arvioitu alla olevassa taulukossa:

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Peruskorjausten tai -parannusten yhteydessä kartoitetaan kiinteistön esteettömyys: fyysinen esteettömyys ja aistiongelmaisten huomioiminen.	Toteutunut osittain	Fyysinen esteettömyys on huomioitu peruskorjausten yhteydessä.	Sihy, jory, tilapalvelut ja yksiköiden esimiehet
Esteettömyys huomioidaan koulutussuunnittelussa. Saavutettavuuden / esteettömyyden tietoisuuden lisääminen kaikille tahoille.	Toteutunut osittain	Sihyn henkilöstöä on osallistunut saavutettavuus-koulutukseen.	Sihyjory, sihyesimiehet, viestintä
Sihyn nettisivut saavutettavaksi, nettisivuille viedään tietoa toimipaikkojen esteettömyydestä, -suositellaan kuvallisten opasteiden lisäämistä toimipaikoille.	Toteutunut osittain	Sihyn nettisivut ovat saavutettavia. Kirjastoista ja museoista on viety tietoa esteettömyydestä kaupungin nettisivuille	Sihyn viestintätiimi, kaupungin viestintä, esimiehet

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
<p>Esteettömyysauditoinnin toteuttaminen. Sisäiset auditoijat tekevät havaintoja esteettömyydestä palveluissa ja kiinteistöissä. Huomiot käsitellään säännöllisesti esim. työpaikkakokouksissa.</p> <p>Toimenpiteistä linjataan vuotuisten talousarvioiden puitteissa.</p>	Toteutunut osittain	Kirjastossa on tehty esteettömyysauditointi: portaisiin on tehty isot korjaukset, ja nyt on menossa invavessojen WC-istuinten korkeuden säätö.	Kaupungin johtoryhmä

2.10. Palvelujen saavutettavuus sosiaali- ja terveystoimialalla

Sosiaali- ja terveystoimialalle on asetettu esteettömyysohjelmassa kolme keskeistä tavoitetta:

- Kiinteistöt ovat fyysisesti esteettömiä ja kaikkien saavutettavia (huomioidaan myös aistiongelmat). Huomioidaan myös opastaminen rakennuksissa.**
- Lisätään sähköisten palveluiden hyödyntämistä. Kehitetään olemassa olevia sähköisiä palveluja ja otetaan käyttöön uusia, hyviä sähköisiä palveluita (kustannustehokkuus). Lisätään SO-TE-asiakkaiden tietoisuutta sähköisistä palveluista ja kannustetaan heitä käyttämään niitä. Tehdään sähköiset palvelut aina saavutettavasti. Huolehditaan myös henkilöstön osaamisesta ja varataan sähköisten palveluiden kehittämiseen ja ylläpitämiseen riittävästi (henkilöstö) resurssia.**
- Palvelujen äärelle johdattavat liitännäispalvelut (esim. liikenne) ovat myös esteettömiä.**

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi asetettiin viisi toimenpidettä, joiden toteutumista vuonna 2021 on arvioitu alla olevassa taulukossa:

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Kiinteistöjen esteettömyyden kartoitus: fyysinen esteettömyys ja aistiongelmien huomioiminen.	Toteutunut pääosin	Oma arviointi toteutettu tilapalvelujen kanssa, mutta yhteiset arviointikriteerit ovat vielä puutteellisia. Vielä on epäselvää, miten arvioidaan yli toimialarajojen.	Kiinteistöjen käyttäjä ja kiinteistöhuollosta vastaavat tahot
Sähköisten palveluiden lisääminen asiakkaiden palveluissa ja organisaation sisällä. Olemassa olevien palveluiden käytön tehostaminen ja uusien käyttöönotto. Huomioidaan aina sähköisten palveluiden saavutettavuus.	Toteutunut osittain	Kaikki uudet sähköiset palvelut pyritään tekemään laajasti saavutettavaksi ja myös testaamaan. Osaa uusista palveluista vasta kehitetään ja näiden esteettömyys ja saavutettavuus esim. aistivammaisille toteutuu hieman jäljessä.	Koordinointi tietohallinnon kanssa. Kukin soten toimialue vastaa itsenäisesti itse sähköisten palveluiden käytöstä.
Tiedotuksen ja koulutuksen lisääminen henkilöstölle. Saavutettavuuden tietoisuuden lisääminen kaikille tahoille.	Toteutunut osittain	Työpajoja on toteutettu ohjelmavalmistuksen aikana. Yhteistä koulutusta henkilöstölle tarvitaan edelleen vahvasti. Aihe on sote-henkilöstöä kiinnostava ja auttaa myös muuta palvelumuotoilua sekä henkilöstöstä kumpuavia esteettömyys-innovaatioita.	Sotejory, henkilöstöhallinto (koulutukset), viestintä (tiedotus), Soten esimiehet.

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Esteettömyysauditointi. Havainnointiin ja arviointiin koulutetut sisäiset auditointitekevät havainnot esteettömyydestä palveluissa ja kiinteistöissä. Huomiot käsitellään säännöllisesti esimerkiksi työpaikkakokouksissa.	Ei toteutunut	Edellyttää tiedotusta ja yhteistä auditointi-etsintää, näiden koulutusta sekä toteutuksen suunnittelua muun laatujärjestelmä-auditoinnin tapaan sekä pilottikierron. Pitkittänyt koronatilanne ja hyvinvointialueen valmistelu ja synty voivat siirtää tämän toteutumista	Kukin palvelualue vastaa korjaustoimenpiteistä omalta osaltaan.
Asetetaan esteettömyydelle konkreettisia aikataulutettuja tavoitteita ja mittareita, joilla toimenpiteitä voidaan mitata (onko tavoite saavutettu vai ei).	Toteutunut osittain	Eteneminen yleisen esteettömyysohjelman- tavoitteiden mukaisesti	Kukin esimies tai muu vastuhenkilö vastaa siitä, että oman palvelualueen tavoitteet on saavutettu tai että tarvittavat toimenpiteet on tehty.

2.11. Viestinnän esteettömyys

Kaupungin viestinnän esteettömyydelle on asetettu viisi keskeistä tavoitetta:

1. **www.hameenlinna.fi -sivut säilyvät saavutettavina.**
2. **Huolehditaan sähköisten sisältöjen tuottamisesta saavutettavina pysyvästi.**
3. **Kolmannen osapuolen tuottamien sähköisten palvelujen hankinnassa huomioidaan saavutettavuus yhtenä hankintakriteerinä. Nykyisten jo hankittujen palvelujen saavutettavuus arvioidaan erikseen.**
4. **Julkaistaan kaupungin verkkosivuilla kohteiden tuottamat esteettömyyskuvaukset.**
5. **Auditoidaan saavutettavuus kaikista domaineista, jotka kaupunki omistaa.**

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi asetettiin viisi toimenpidettä, joiden toteutumista vuonna 2021 on arvioitu alla olevassa taulukossa:

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Jatketaan saavutettavien sisältöjen koulutuksien ostamista henkilöstölle.	Toteutunut pääosin	Henkilöstöllä on ollut mahdollisuus osallistua vuoden aikana järjestetyille saavutettavat asiakirjat – klinikoille. Tarjolla on ollut myös maksutonta etäohjaustukea Teamsin välityksellä.	Hallintoyksikkö / viestintäyksikkö
Jatketaan saavutettavuus-arviointiin ulkopuolisen työkalun ostamista.	Toteutunut pääosin	Verkkosivujen saavutettavuutta arvioidaan viikoittain Siteimproven avulla.	Viestintäyksikkö / Linnan kehityksen markkinointi
Julkaistaan kohteiden tuottamat esteettömyyskuvaukset kaupungin verkkosivuilla (hämeenlinna.fi).	Toteutunut osittain	Tieto kaupungin omien museokohteiden ja uimahallien esteettömyydestä on linkitetty hämeenlinna.fi:hin. Tarkemmat tiedot löytyvät kohteiden omilta verkkosivuilta.	Hallintoyksikkö / viestintäyksikkö
Tutkitaan mahdollisuutta tuoda esteettömien kohteiden kuvaukset myös kehitettävään Hämeenlinna taskussa 2.0 –selainpohjaiseen sovellukseen.	Toteutunut osittain	Selvitystyö jatkuu vuonna 2022 Data-Hub-matkailutietovarannon hyödyntämisen kohdalla.	Viestintä, Linnan kehitys, Ambientia Oy

Toimenpide	Toteutuminen	Toteutuksen arviointi	Vastuutaho
Auditoidaan myös ne domainit, joita ei vielä ole auditoitu.	Toteutunut osittain	Myintegration.fi -verkkosivuston saatavuutta arvioidaan Siteimprove-työkalulla. Kaupungilla on blogialustoja käytössä: blogien siirto ha-meenlinna.fi:hin.	Maahanmuuttopalvelut/ työllisyyspalvelut viestintä

2.12. Vammaisneuvoston esteettömyystyöryhmän työ

Vammaisneuvosto toimii kuntalain mukaisesti Hämeenlinnan kaupunginhallituksen asettamana ja se koostuu kaupungin luottamushenkilöistä ja vammaisjärjestöjen osoittamista jäsenistä ja pysyvistä kaupungin toimihaltijasta, joka toimii sihteerinä. Vammaisneuvosto on yhteistyöelin, jossa Hämeenlinnan kaupungin suunnittelu, päätöksenteko ja niiden toteuttaminen saa käyttöönsä vammaisten kaupunkilaisten asiantuntijuuden.

Vammaisneuvosto tekee yhteistyötä Hämeenlinnan kaupungin vanhusneuvoston ja kaupungin lautakuntien kanssa.

Vammaisneuvoston esteettömyysryhmä on perustettu maaliskuussa 2019. Esteettömyystyöryhmä antaa lausuntoja ympäristöstä, kaavoituksesta ja Hämeenlinnan kaupungin alueelle rakennettavista julkiseen käyttöön tarkoitettujen uudisrakennuksista ja saneerauskohteista, sekä seuraa kaupunkisuunnittelun yleistä esteettömyystilannetta sekä valmistuneiden kohteiden esteettömyysvaatimusten toteutumista.

Käyttäjäraati ja -arvioitsijat ovat eri tavoin liikkumis- ja toimintaesteisistä vammaisneuvoston jäsenistä koottu ryhmä, joka arvio rakennusta ja ympäristöä kukin omista lähtökohdistaan. Käyttäjäarviointi tuottaa arvokasta kokemuksellista tietoa esteettömyydestä.

Pia-Nina Mohr Kanta-Hämeen Neuroyhdistys ry, vammaisneuvoston puheenjohtaja

Aulis Veteläinen Hämeenlinnan Seudun Kuulo ry / Hämeenlinnan Seudun Diabetesyhdistys ry

Hannu Nikander Kanta-Hämeen näkövammaiset ry

Veli-Matti Setälä Hämeenlinnan Seudun Invalidit ry

Jouni Kotiranta Kanta-Hämeen CP-yhdistys ry

Minna Kolari Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry

Eira Pohjola Kanta-Hämeen Hengitys ry

2.13. Koulutettu julkisten rakennusten esteettömyyskartoittaja

Minna Holopainen kuntoutusohjaaja / esteettömyyskartoittaja, KHSHP / lääkinnällinen kuntoutus

Esteettömyyskartoitus on osa kuntoutusohjaajan työtä pääsääntöisesti ns. virka-aikana. Kartoittaja tuottaa mittatietoa ympäristön esteettömyydestä, sekä osaa arvioida myös niiltä osin ympäristön esteettömyyttä, mikä ei ole mitattavissa.

Kartoittaja voi tarvittaessa arvioida ja mitata tilojen esteettömyyden huomioiden eri näkökulmat, kuten liikku-
misen, näkemisen ja kuulemisen esteettömyyden. Kartoituksen löydökset voidaan tarvittaessa raportoida,
sisältäen toimenpide-ehdotukset ja niiden kiireellisyyttäarvioinnin.

Työ voi sisältää konsultointia tai esteettömyysarvioinnin sekä yhteistyöpalaveriin osallistumisen.

Esteettömyyskartoituspyyntöjä on ollut aika vähän. Pyynnöt esteettömyyskartoittajalle ovat tulleet enimmäk-
seen vammaisneuvoston puheenjohtajan kautta. Kartoitettuja kohteita ovat mm. Ahveniston LE-paikan lisäys,
Hämeenlinnan keskustan LE-paikat ja sairaalakoulu, joista julkisten rakennusten esteettömyyskartoittaja on
tehnyt arvioinnin kohteessa ja esteettömyyskriteerit täyttävät suositukset.

Kommentoitavana ovat olleet myös kaupungin uusien rakennuskohteiden piirustukset. Uusien rakennuskoh-
teiden piirustukset ovat määräysten mukaisesti tehtyjä. Oleellisempaa esteettömyyden parantamiseksi olisi
hyvä hyödyntää esteettömyysasiantuntijoita koko rakennusprosessin ajan ja arvioida esteettömyyskriteerei-
den täyttymistä, jotka eivät tule aina esille piirustuksista mm. tasoerot, opastus, tukikaiteiden ja eri kalusteiden
valinnat ja sijoittelut, akustiset ominaisuudet, värien ja materiaalien merkitys hahmotettavuuden ja toimimisen
helpottamiseksi. Tällöin pystyttäisiin paremmin takaamaan, että tulisi huomioitua liikku-
misen esteettömyyden lisäksi näkemisen ja kuulemisen esteettömyys.

Kaupunginhallitus on 17.8.2020 § 292 päätöksellään edellyttänyt, että kaupungin toimialat ja yhtiöt päivi-
tävät kotisivuilleen tiedot toimintansa esteettömyydestä syyskuun loppuun 2020 mennessä.

Tilanne 24.1.2022 yhtiöiden osalta/liiketoimintajohtaja

Yhtiö	Tilanne kotisivuilla
Fredrika Wetterhoff –säätio	Esteettömyys huomioitu
Hämeenlinnan Asunnot Oy	Nettisivujen päivitys käynnissä; lisätään myös esteettömyystiedot. Pääosa kohteista vanhoja eikä täytä esteettömyysvaatimuksia. Uusissa kohteissa ja remonteissa esteettömyys huomioi- daan. Tarvittaessa ohjataan muihin palveluihin (esim. vanhusten asuntosäätio)
Hämeenlinnan Erityisasuntosäätio	Esteettömyys ja saavutettavuus huomioitu
Hämeenlinnan Teatteri Oy	Esteettömyys- ja saavutettavuusselosteet laadi- tu. Odottaa verkkosivujen päivittämistä.
Hämeenlinnan Liikuntahallit Oy	Esteettömyys ja saavutettavuus huomioitu
Hämeenlinnan Pysäköinti Oy	Esteettömyys huomioitu
Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy	Saavutettavuusseloste
Hämeenlinnan Vanhusten Asuntosäätio	Esteettömyys huomioitu

Tilanne 24.1.2022 yhtiöiden osalta/liiketoimintajohtaja

Yhtiö	Tilanne kotisivuilla
Kanta-Hämeen Sairaskotisäätiö	Esteettömyys huomioitu
Koulutuskuntayhtymä Tavastia	Saavutettavuusseloste
Linnan Kehitys Oy	Saavutettavuusseloste
Linnan Kiinteistökehitys Oy	Kokoustilojen esteettömyystietojen päivitys työn alla
Talo-Osakeyhtiö Hämeen Suoja	Esteettömyys huomioitu
Työvalmennussäätiö Luotsi sr	Saavutettavuusseloste
Verkatehdas Oy	Esteettömyys huomioitu

3. Vuoden 2022 painopisteet

Vuonna 2022 ohjelman toteuttamisessa kiinnitetään erityisesti huomiota:

1. Keskeisten toimijoiden, kuten tilapalveluiden ja infran suunnittelijoiden, rakennuttajien ja ylläpitäjien sekä kilpailuttajien esteettömyysosaamisen lisääminen. Esteettömyys- ja saavutettavuustietoisuuden lisäämiseen tähtäävää koulutusta suunnitellaan koko henkilöstölle. Tavoitteena on, että jokaisella toimialalla olisi ainakin yksi esteettömyysasioihin koulutettu henkilö.
2. Lippujärjestelmien kehittäminen ja eri ohjelmistojen yhteensovittamisen jatkaminen.
3. Joukkoliikennepysäkkien ja autopaikkojen esteettömyys
4. Jatketaan VN:n asetuksen rakennuksen esteettömyydestä ja esteettömyysmääräysten mukaista suunnittelua ja toteutusta Hykin koulun uudisrakentamisessa ja Ruununmyllyn koulun peruskorjauksessa.

4. Lähteet

Esteetön ja saavutettava Hämeenlinna 2025 –ohjelma

www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2021/04/Esteettomyysohjelma_taitettu-versio_final.pdf

Invalidiliitto Esteettömyyssivut www.invalidiliitto.fi/esteettomyys

Invalidiliitto Saavutettavuussivut www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/saavutettavuus